

Mi a micva abban, ha sokan vagyunk?

Melyik az első micva¹ a Tórában? A választ sokan ismerik:

„Szaporodjatok és sokasodjatok, töltsétek meg a földet, és uraljátok azt” (Mózes 1., 1:28).

De vajon valóban micva az, ha arra törekszünk, hogy minél többen legyünk? Örök, mindentől független, isteni érték? Nemzedékünk szekuláris gondolkodóitól gyakran pontosan ennek az ellenkezőjét halljuk.

A megfogalmazás is furcsa: nem elég a földet megtöltenünk, még uralnunk is kell. Héber kifejezéssel: וכבשורה, azaz: *hódítsátok meg*.

Egy újabb ellentmondás: **a micva maga sokasítja a világban az életet, a hódítás, háborúzás azonban éppen ellenkezőleg.**

A talmudi bölcsek is érzékelték a Tóra nyelvezetének ezt a fajta finomságát, és a meglepő szövegből talán még meglepőbb következtetést vontak le:

„A férfi kötelezettsége² a szaporodás és sokasodás, de nem a nőé. Honnan tanuljuk? 'Töltsétek meg a földet és uraljátok azt' – a férfi szokása, hogy hódítson, de nem a nőé.” (Jevámot 65b)

Így már három komoly és mély dilemma lengi körül ezt a látszólag egyszerű parancsolatot: **1. Mitől örök érték a szaporodás? 2. Hogyan kötődik a sokasodás a háborúzáshoz, hódításhoz? 3. Miért kapcsolja a Tóra inkább a férfihez az egyébként tipikusan női princípiumhoz tartozó jelleget?**

פרו ורבו - „gyümölcsözzetek és sokasodjatok”

Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Az orti.hu célja a hagyományos zsidó értékek, autentikus tórai tanítások megjelenítése közérthető, modern formában. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Írta és szerkesztette: Szántó-Várnagy Binjomin, a Bét Jehuda közösség rabbija (Budapest, 1084 Scheiber Sándor utca 2.).

Megjelenik 150 példányban.

1 Jóllehet, kissé rendhagyó micva, hiszen nem a zsidó népnek lett megparancsolva, hanem az első emberpárnak. Akár azt is gondolhatnánk (ahogyan ezt számos magyarázó meg is fogalmazza), hogy ez kifejezetten rájuk vonatkozó parancs volt, hiszen az ő nemzedékükben volt szükséges a föld benépesítése. Más vélemények szerint ez nem is parancs, hanem áldás. A Talmud azonban halachát, konkrét, ránk vonatkozó gyakorlati törvényt tanul ezekből a mondatokból – lásd a folytatásban.

2 A teljességhez hozzátartozik, hogy a Misnában Rabbi Jochánán ben Beroká vitatja ezt az állítást, és szerinte a nőknek is kötelessége ez a micva. Azonban a végső döntés nem az ő véleményét követi.

Mindenekelőtt tisztázzuk: **a túlnépesedéshez kapcsolódó tudományos aggodalmat** elsőként *Thomas Robert Malthus* fogalmazta meg, 1798-ban írt könyvében. Ezzel gyarapította azt az igencsak figyelemreméltó (és nem különösebben rövid) listát, melyek szüntelenül riogatják az emberiséget különféle be nem teljesült világvége-próféciákkal.

Ezek népszerűségét – csodálatos módon – nem töri meg az sem, hogy „próféciáik” időről időre csúfos kudarcot vallanak. Elegendő arra gondolni, hogy könyvének megírása óta több mint 200 év telt el³.

A témában autentikus, vallásos vélemény olvasható Mose Tendler rabbitól⁴, aki a vallási orvosi etika nemzetközi szaktekintélye (valamint Mose Feinstein rabbi veje) volt.

A vallásos társadalom fontos alapköve a család. A Tóra a szaporodás kötelezettségén túl megfogalmazza:

„*Nem jó az embernek egyedül lenni.*” (Mózes 1., 2:18)

Bölcseink innen további törvényt tanulnak: házasságban élni még akkor is kötelezettség, ha az utódnemzés már nem aktuális, például idősebb házastársak esetén (*Jevámot 61b, Sulchán Áruach EE 1:8*).

A breszlevi Rabbi Nachmanról mesélik, hogy nem sokkal azután, hogy feleségét elveszítette, ismét megházasodott. Amikor tanítványai megkérdezték, hogy miért nem tudott volna az elhunyt emlékének tisztelete miatt tovább várni, azt felelte: a Tórában az áll, hogy „*nem jó az embernek egyedül lenni*”. Én pedig nem akarok „*nem jó*” lenni.

Fontos tórai érték tehát a családalapítás, gyermeknevelés. Túl ezen, azáltal, hogy családunkat a Tóra szellemében alapítjuk és gyarapítjuk, **a világban a fényességet is növeljük.**

Ez az, amit a szombati gyertyagyújtásnál mondott imában is sokan szoktak mondani (valamint egy gyönyörű, megzenésített formája is van (*Vezakeini*), melyet Baruch Levine rabbi énekel):

„*Érdemesíts engem, hogy fiakat és fiak fiait nevelhessek, akik bölcsek, megértőek, szeretik a Teremtőt, félik Őt, igaz emberek, szent leszármazottak, ragaszkodnak az Örökkévalóhoz, és megvilágosítják a világot Tórával és jócselekedetekkel, és mindenféle munkával, amivel a Teremtőt szolgálják.*” (*Imakönyv*)

Mindez azonban még nem válaszolja meg, hogy hogyan kapcsolódik ez a parancsolat a férfiakhoz, valamint az ő „hódító” jellegükhöz?

Ennek megválaszolására idézzük fel a Talmud híres tanítását:

„*Tanították mestereink: három társ van az emberben: a Szent, Áldott Ő, az apa és az anya.*” (*Nidá 31a*)

Ez alapján az első micva új értelmet nyer:

az ember a Teremtés résztvevőjévé válik.

Azt parancsolja nekünk az Örökkévaló, hogy mi is „teremtsünk”, legyünk az új élet létrehozásának aktív részese. Ez pedig akkor is értékes küldetés, amikor az emberi faj már benépesítette a földet.

3 A szerző bölcsességét tanúsítja, hogy nem jelölt meg dátumot, évszámot az által jövendölt világvégéhez, így teóriájának bukása valamivel kevésbé látványos.

4 *Population Control – The Jewish View*. Tradition, Fall 1966 Issue 8.3. <https://traditiononline.org/population-control-the-jewish-view/>

A parancsolatban szereplő „hódítás” szintén új értelmet nyer. Arra hív minket, embereket, hogy legyünk aktív irányítók, azaz ebben is kövessük az Örökkévaló útját.

Ahogy Ő is irányítja a világot, gondoskodik róla és figyelemmel kíséri, ugyanezt igyekezzünk mi is tenni, miközben ugyanakkor az Ő szerepét nem kérdőjelezzük meg vagy kisebbítjük.

Ez a fajta „hódítás” fogalom már erősen kapcsolódik a szaporodás és sokasodás micvájához, hiszen mindkettő lényege az, hogy a Teremtő invitál minket arra, hogy közeledjünk, váljunk Őhöz hasonlóvá.

Ugyanez az alapelv a harmadik kérdést is megválaszolja: ez a fajta irányítás hagyományosan inkább a férfi feladata, felelőssége, mint a nőé.

A micvának ez a megközelítése áthelyezi a hangsúlyt az emberi populáció létszámának növeléséről a család, a szülők személyes fejlődése irányába.

Minden micvát azért kaptunk, hogy fejlődjünk általuk⁵. Ezzel az első micvával ráadásul még azt az egyedülálló meghívást is megkapjuk, hogy a Teremtőhöz hasonlóan mi is „teremthessünk”, és így mintegy az Ő szintjére emelkedhetünk.

HETISZAKASZ

„És lett este, és lett reggel” – a zsidó nap este kezdődik?

Újra itt a téli időszámítás, kezdődnek a korai sábeszok, amikor a vallásos ember már kora délután elkéri magát a munkahelyéről, hogy még naplemente előtt hazaérjen és fel tudjon készülni a Szombatra.

Mindeközben lehetséges, hogy furcsálló tekinteteket kap más vallású polgártársaitól:

ugyan miért, hová siet ennyire, hiszen még csak péntek délután van? Miért annyira érdekes a zsidók számára a naplemente?

A legkézenfekvőbb válaszáért egyáltalán nem kell sokáig lapozgatni a Tórárt. Hiszen mindjárt az első mondatok egyikében, a Teremtés első napjának végén találjuk meg a híres elvet:

„És lett este, és lett reggel – első nap” (Mózes 1., 1:5)

Lám, maga a Tóra az, ami ezt a látszólag oly furcsa, szokatlan életritmust meghatározza. Hiszen az estét előbb említi, és csak azután a nappalt. Innen tanuljuk – szokták mondani oly sokan⁶ –, hogy a zsidó nap az estével kezdődik el, és nem a reggellel.

Amikor a nem zsidó kolléga meghallja ezt a választ, elképzeltető, hogy megerősödik benne, amit eddig is sejtett: ezek a zsidók igencsak furcsa emberek. Pontosan az ellenkezőjét csinálják annak, amit a világ összes többi népe megszokott!

Hiszen mindenki tudja, hogy a nap azzal kezdődik, hogy az ember reggel felébred és elmegy dolgozni, és azzal ér véget, hogy hazaér és lefekszik aludni. Hogyan létezhet az, hogy a zsidók ezt a teljesen természetes és kézenfekvő alapvetést akarják elvitatni?

5 Ld. Berésit Rábá 44:1: „Nem adattak a micvák másért, csak a teremtmények megjavításáért.”

6 Tévesen, ugyanis ez a kapcsolat a Teremtés narratívája és az este beköszöntő ünnepek között nem található meg a hagyományos, rabbinikus irodalomban sehol.

Az igazság az, hogy *Rásbám*, a híres Tóra-magyarázó, Rási egyik legnevesebb unokája, egyáltalán nem így értette ezt a mondatot. Az ő véleménye szerint a „*lett este, és lett reggel*”-fordulat nem a teljes napot, hanem csupán az esteledés-éjszaka-hajnal ciklust írja le, ami az első nap befejezését jelentette – pontosan ugyanúgy, ahogyan a világ összes többi népénél is van.

Ezek szerint lehetséges, hogy a zsidó nap mégsem az estével kezdődik?

Mint megannyi hasonló kérdésben, a helyes válasz itt is: *attól függ.*

A zsidó nap fő pillérei az imák, melyeket ősatyáink vezettek be. Ábrahám, az első ősatya vezette be a reggeli imát, Izsák a délutánit, Jákob pedig az estit (*Berácho* 26b). Az imák bevezetését sem az esti imával kezdtük el! És a hagyományos szerkesztésű imakönyveink is ugyanezt a sorrendet tükrözik – kivéve szombaton.

Ez az oka annak, hogy ilyenkor, a korán sötétedő téli éjszakákon olyan nagy igyekezettel sietünk haza a munkából. Mert míg a hétköznapjaink valóban reggeltől estig tartanak, a szombatok – és az azokhoz hasonlóan működő ünnepek – este kezdődnek el.

És hogy miért? A forrás ezúttal is a Tórában van, csak néhány mondattal kell tovább olvasni:

„*És lett este, és lett reggel – a hatodik nap. És elkészült az ég és a föld, és minden seregük. És befejezte az Örökkévaló a hetedik napon a munkáját, amit alkotott, és megpihent.*” (Mózes 1., 1:31-2:2)

A munkából való megpihenés ugyanis valóban az estéhez köthető. Természetes, hogy az ember addig dolgozzon, amíg a Nap süt.

A szombat és a pihenés rögtön azután kezdődik el, hogy a munkanap véget ért. Emiatt teszünk különbséget a hétköznapok és ünnepnapok ciklusai között.

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este:** 15:23 és 16:07 között.

Szombat kimenetele: 17:12.

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 8:58-ig.

A zsinagógában **péntek este** 17:30-tól tanulunk, 18:00-tól imádkozunk.

Hétfő, csütörtök reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.

Szerda reggel 8:15-kor imádkozunk a *Bét Jehuda zsinagógában*.

Most pénteken és szombaton (november 1-2): **Chesván hónap újholdja.**

A hónap jellege⁷ a zsidó hagyományban: *illatok érzékelése.*

Szombat reggeli ima a Bét Jehuda zsinagógában legközelebb:

November 30-án, Toldot szombatján 9:00-kor.

Sábát sálom! Gut sábesz!

⁷ A *Széfer Jecirá*, az egyik legkorábbi hagyományos kabbalisztikus szöveg, mely az 5. fejezetében a 12 hónapot az ember 12 képességének felelteti meg (beszéd, gondolat, járás, látás, hallás, cselekvés, együttlét, szaglás, alvás, harag, ízlelés, nevetés).